

INTERACTIVE METHODS USED IN THE TRAINING OF CHILDREN BILLINGS. ADVANTAGES AND PROBLEMS

Petranka A. Hristova

ABSTRACT: The training should offer methods, which are including the student in the learning process. In activating different perceptions and seeking an appropriate balance between internal and external activity in the cognitive act, the student can found part of the magic in a.k.a. interactive learning.

KEYWORDS: education, learning, interactive methods, bilinguals

Началното образование с основание се смята за стартова площадка на жизнения просперитет на всеки човек. Необходимостта от оgramотояване е свързана със съществуването на писмената форма на езика. В съвременната образователна система един от сериозните проблеми е свързан с обучението и възпитанието на децата билингви. Училищната практика особено в райони с компактно население – български турци и роми диктува потребността от алтернативни учебни програми преди всичко за началните класове, за да се създадат условия за преодоляване на основните слабости, които възпрепятстват формирането на двуезичната личност.

Децата билингви, за да овладеят български език като средство за общуване, е необходимо да се включат в учебно-възпитателен процес, в който доминират уроците за обучение в речева дейност. Методическите решения в това отношение се основават на редица лингвистични знания. Едно от тях е това за взаимодействието и своеобразието на устната и писмена реч.

Устната разговорна реч е спонтанна, ситуативно обусловена, поради което се отличава с икономичност на изразните езикови средства, с употребата на емоционално оцветени думи и изречения. Тази речева форма се отличава с типични екстралингвистични средства-мимика, поза, жест...затова особено в подготвителния и в първи клас се препоръчва слушането на образцова българска устна реч, разчита се на подражанието и многократното повторение на типови фрази, речеви модели, свързани с определени ситуации. На богатата сензорна опора се продуцират кратки диалози, в които децата-билингви се поставят в определена позиция, разменят си „роли” като партньори в условията на устно общуване.

Специално внимание следва да се отделя на произношението, на интонацията като същностна привилегия на устната реч. При това интерференцията на майчиния език на децата (невладеещи български език) често е пречка при усвояване интонационната специфика на българската книжовна реч. В I и II клас с помощта на дидактичен материал- ръкавични, марионетни кукли; подходящи записи, речта на учителя и корекционната му намеса - се подпомага процеса за усвояване на доброкачествена устна реч.

Психологията на двуезичието, психолингвистични изследвания доказват, че освен подражателното възпроизвеждане на готови речеви модели, на диалози следва обучаемите да се упражняват в съставяне на все по- самостоятелни диалози. За целта е необходима да се използват непосредствени наблюдения, интересни случки и преживявания от всекидневието на учениците в семейството, в училището и извън него като задължително се активизира мисленето.

Значително влияние върху готовността на детето за усвояване на четенето и писането има обкръжаващата го среда. Липсата на играчки, книжки с картинки, средства за рисуване и др. забавя подготовката на детето за четене и писане. Респективно, колкото тези обкръжаващи средства са по-правилно използвани, толкова умствената зрелост настъпва по-рано, четенето и

писането се реализират по-рано и по-лесно от детето. Овладяването на книжовния български език е естествена необходимост и цел на учебно-възпитателния процес още в началните класове, включително и от деца с небългарска етническа принадлежност. Но те и учителите им са поставени в изключително трудни условия. Учениците, които не владеят или владеят в недостатъчна степен българския език, срещат големи затруднения в процеса на обучението и обикновено попадат в групата на неуспяващите.

За да придобие младият гражданин на Европа качествено образование, конструктивизмът става философска основа на иновации в обучението [4]. Той е „...върхът на пирамидата на интерактивността” [5].

Обикновено интерактивното обучение се определя като вид обучение, което предлага възможност за взаимодействие между обучаващ и обучавани, което създава условия за повишена вътрешна и външна активност на ученика в процеса на учене.

Интерактивното обучение изисква от учителя да излезе от традиционната си роля на експерт предаващ знанието като изначална даденост, което изцяло регламентира отношението му с учениците. Този мета-модел на образование черпи вдъхновение от изминали епохи, тогава когато единоначалието поставя отпечатък не само върху социалните отношения, но и върху начина на познание.

С оглед езиковото образование на учениците интерактивните методи на обучение се разглеждат предвид различни компетентности за речево общуване, формиращи се чрез тях – комуникативноречеви, езиковедски, културологични компетентности. Методът на обучение е „...форма на директивно, интерактивно, научноизследователско, имитативно и приложно-практическо взаимодействие между дейността на учители и ученици за предизвикване на целенасоченото функциониране и развитие на процеса на обучение” [4]. Като отправна точка при класифицирането на методите на обучението се приемат разнообразни признаци. Така например Пл. Радев класифицира методите на обучение по признака *интенционална (насочена) непосредственост (директивност) или опосредстваност (интерактивност, трансакция)* [4]. В. Гюрова разграничава *активни и интерактивни* методи на обучение. Активни методи на обучение са онези методи, които импулсират учениците не просто да запомнят и възпроизвеждат информация, а да я „...погледнат от различен зрителен ъгъл, да я преосмислят или препоредят...”. [1]. Интерактивните методи на обучение „...изискват партньорски взаимоотношения, диалогов вид комуникация (на базата на предварително уточнени договорености и процедури) между самите учещи, между учещите и интерактивната мултимедия, между учещия/учещите и обучаващия. В резултат на взаимодействието е възможно повлияване, обогатяване и/или промяна на първоначалното мнение по определен въпрос и при двете страни...” [1].

„Вътре” в интерактивните методи на обучение Ив. Иванов посочва три групи: ситуационни, дискуссионни и емпирични (опитни) методи. Към ситуационните интерактивни методи на обучение авторът отнася: метод на конкретните ситуации (кейс-стъди), казус, симулация, игра. Дискуссионни интерактивни методи на обучение са анкетата, беседата, мозъчната атака (брейнсторминг, колективно генериране на идеи), дискусия, обсъждане, дебати. Към опитните (емпирични) интерактивни методи на обучение авторът отнася дейността по проект (метод на проектите), моделирането и др [2].

Най-често използвани интерактивни методи в обучението на деца билингви са:

Интегриране на Информационните и комуникационни технологии /ИКТ/. Общуването чрез ИКТ е предпочитано от учениците. Компютърът, таблетът или смартфонът са необходимост, без която съвременните ученици не могат. Чрез тях те общуват, чрез тях те участват в речеви акт, за което освен дигитална компетентност им е нужна и комуникативна. Така приятната и любима дейност ще се трансформира в учебна, като се разчупят стереотипите на преподаване. Това предполага планиране, обмисляне на учебни задачи в софтуерна среда, както и компетентност на преподавателя, защото той е този, който решава как да интегрира информационните технологии в часовете по български език и литература. Трудна и отговорна задача пред началния учител с оглед на дигиталната компетентност на децата от XXI век. Чрез използването на ИКТ в обучението социалните взаимодействия са не просто подкрепящи, а съществен компонент в когнитивното развитие. Така се съдейства за формиране на социалните и граждански компетентности на учениците. В софтуерна среда знанията се овладяват трайно и

функционално, предложени са в близък до живота на учениците практически и социален контекст, а ученето се характеризира с осъзнатост на намеренията и съзнателна мотивация [3].

Дидактически игри. Дидактическата игра успешно интегрира различни възможности за активизиране на мисленето и въображението на учениците, създавайки приятна емоционална среда. Чрез дидактическите игри пътят на познанието става по-достъпен за учениците, тъй като игрите създават познавателни ситуации, близки до техният опит. С помощта на дидактическите игри се демонстрират факти (модели на поведение), което иначе биха били трудни за наблюдение. [6]. В резултат на приложението на дидактичните игри в учебно-възпитателната работа се постигат редица цели, свързани с интелектуалното, физическото, трудовото и естетическото развитие на децата. Игровите форми в по-широк план са и обучаващи, и развиващи общите познавателни способности на учениците. Дидактичната игра е имитация на реална дейност в една или друга ситуация. Участниците или изпълняват определени роли, или са активни зрители. Играта е забавна и привлекателна, увеличава интереса към обучението и развива самостоятелност у учениците билингви.

Ролева игра. Методът е изключително близък до нагласите на деца и възрастни да симулират социалната среда и да я развиват, играейки със своето въображение. Затова и самото обучение може да се разглежда като вид игра, в която учителят играе заедно със своите ученици. Той е особено успешен при работа с деца билингви.

Използването на ролеви игри има предимството, че успешно може да събере в едно познавателната активност на обучаващите се и атмосферата на релаксация и забавление. Това прави още по-наложително точното съобщаване на задачата на всеки ученик, разпределянето на ролите и определянето на времето за провеждане на играта.

Интерактивната образователна среда изгражда такава конструктивна мотивация за учене и преподавателят влиза в ролята на организатор на образователната среда и в ролята на наставник, който съветва и осигурява обратна връзка.

Предимствата на интерактивността в езиковото обучение на учениците са защитени убедително в научната литература. Най-съществените сред тях при изучаването на българския език (като втори език) в етапа 1. – 4. клас са:

(1) чрез осъществяващото се активно взаимодействие между участниците в образователния процес се пробужда естествена потребност у детето за интензивно и отговорно общуване чрез официалния български език;

(2) извършва се преориентация при овладяване на познанието – от *Трябва да...* към *Искам да..., Мога да...*, в резултат на което ученето протича в условия на психологически комфорт и генерира творческа енергия;

(3) компетентностите за възприемане и създаване на устни и писмени дискурси се формират в единство със социални, емоционални и метакогнитивни компетентности. Учениците се учат *как да мислят*, а не *какво да мислят* (М. Мийд). Иначе казано, с желание и интерес се градят интегрален тип компетентности, позволяващи на детето да „прави неща” чрез официалния български език в разнообразни ситуации от своя живот, за да се интегрира в социума и да утвърждава „Аз”-а.

Положителни страни на използването на интерактивни методи.

- Въвлича и ангажира учениците. Повишена активност.
- Прави учениците отговорни за резултатите от обучението.
- Повишена автономия. Позволява на ученика да прави грешки и да намира решения.

Развитие на творческия потенциал.

- Помага на ученика да обедини новата информация с това което има.
- Помага на учениците с различни стилове да учат по-пълноценно.
- Засилва настойчивостта на учениците в ученето, ентузиазма на учениците и доверието в учителя. Развитие на самоувереност.

• Стимулира когнитивното развитие. Повишава нивото на критичност на мислене. Критично самопознание.

• Колективно измерение- Повишава нивото на критичност на мисленето. Критично самопознание.

• Колективно измерение- явно или неявно споделени норми, история, ценности и убеждения. Развитие на умения за работа в екип. Съзнание за взаимозависимост. Социална компетентност.

• Развитие на по-силни положителни чувства към учителя и съучениците.

• По-добро разбиране на чуждите мнения, на разнообразието.

• Осигурява непрекъсната обратна връзка.

• Изчезва ясната граница между ученик и експерт/учител/, тъй като всички индивиди притежават някакво ниво на опитност.

Проблеми в процеса на използване на интерактивни методи в обучението на деца билингви.

• Нееднаква ученическа академична подготовка и житейски опит.

• Различни стилове на учене и познание.

• Различия във възможностите на паметта на учениците.

• Неумение на учениците за трансфер/инерция/.

• Нееднородност на получените резултати.

Очаквания от използване на интерактивни методи в обучението на деца билингви.

• Всеки ученик да участва пълноценно.

• Да се поощряват творческите решения, иновативното мислене.

• Учениците и учителят да се учат един от друг.

• Учениците и учителят да се забавляват в обучението./Иванов, 2005/.

Затрудненията в огромяването при деца, живеещи в условия на билингвизъм се дължат главно на недостатъчно добре усвоената езикова компетентност за втория за тях език. Затова ако в тяхното обучение бъдат използвани нетрадиционни методи на преподаване, то ще се провокира интерес и учениците ще бъдат мотивирани за участие в образователния процес. Това ще доведе до по-високи резултати и успеваемост на децата билингви.

В тази връзка препоръките към учителите, работещи с деца билингви са по посока на:

• С изучаване на български език децата билингви да формират комуникативноречеви умения, за да общуват свободно съобразно речевата ситуация;

• Разнообразяване на формите и методите на преподаване за повишаване на интереса към българския език; използване на интерактивни методи;

• Използване на образователни софтуерни решения, разработени за целите на езиковото обучение;

• Правилно намиране на баланс между възможностите за възприемане на учениците и трудността на преподавания материал;

• Индивидуална работа с децата, диференцирано поставяне на задачи;

• Онагледяване на изучавания материал;

• Включване на повече дейности, в които ученика да има активно участие и се явява субект в обучението;

• Проява на по-голяма възискателност към ученици и родители.

• Необходима е разяснителна работа сред ромското население за нуждата от по-високо образование, защото само с активното сътрудничество между семейството и училището може да се постигне нужното равнище на постижения на детето.

Когато има атмосфера на взаимно уважение и разбиране, когато учителят с вдъхновение се стреми да открие пред своите ученици каква съкровищница е знанието, с вяра в техните способности, те по-лесно ще намерят своето място в живота. Така пламъчето на детската любознателност ще се превърне във вътрешната им духовна светлина.

References

1. **Gurova, V.** Interaktivnostta v ucebniq proshes, Sofiya 2006
2. **Ivanov, I.** Interaktivni metodi na obuchenie, Sofiya 2005

3. **Kyurkchiyska, V.** *Informatsionnitatehnologii v obuchenieto po balgarski ezik i literatura* v 1.-4. class , Shumen: University Press 2017
4. **Radev, Pl.** *Konstruktivistka uchilishtna didaktika*, Plovdiv, 2010.
5. **Radev, Pl.** *Entsiklopediya na naukite za obrazovaniето*, Plovdiv, 2013
6. **Rizov, I.** *Interaktivni modeli za razvitie na lichnostni i sotsialni umeniya v nachalna uchilishtna vuzrast*, Varna, 2008

Petranka Hristova
Master student at Konstantin Preslavsky – University of Shumen